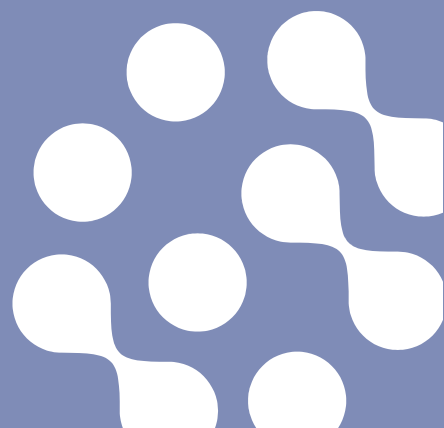

Eurofins Ahma Oy
Projekti 11122
15.1.2025

BOLIDEN KEVITSA MINING OY

Uivelon- ja telkämpönttöjen seuranta 2024

BOLIDEN KEVITSA MINING OY, UIVELON- JA TELKÄNPÖNTTÖJEN SEURANTA 2024

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO.....	1
1.1 TARKKAILTAVAT LAJIT	1
2. AINEISTO JA MENETELMÄT	2
3. TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU.....	3
3.1 VUODEN 2023 PESINTÖJEN ONNISTUMINEN	3
3.2 PESINTÄTILANNE 2024	4
4. YHTEENVETO	11
VIITTEET	12

Pohjakartat: © MML:n avoimien aineistojen tiedostopalvelu

Kuvat: © Osmo Heikkala

Kansikuva: Uivelonaaras

15.1.2025

Eurofins Ahma Oy

Osmo Heikkala

Ympäristöasiantuntija MMT

Mika Heikkala

Ympäristöasiantuntija MTI

Yhteystiedot

Nuottasaarentie 17, Ovi K301

90400 OULU

Sähköposti: Etunimi.Sukunimi@etn.eurofins.fi

www.eurofins.fi

1. JOHDANTO

Boliden Kevitsa Mining Oy on asennuttanut vuonna 2012 Sodankylän Kevitsassa sijaitsevan kaivoksen ympäristöluvan ehtojen mukaisesti biologisena kompensaationa vesilintujen pönttöjä kaivosalueen läheisyydessä sijaitsevalle Koitelaisen Natura 2000 –alueelle ja kaivoksen ympäristöön (Pöyry Finland Oy 2012). Pönttöt on mitoitettu uivelolle (*Mergus albellus*) ja telkälle (*Bucephala clangula*). Kaiken kaikkiaan pönttöjä on eri vuosina asennettu yhteensä 83. Alkuvaiheessa, eli vuonna 2012 pönttöjä asennettiin 62, mutta näistä 2 katosi jo ensimmäisenä tarkkailuvuonna ilmeisesti väärin tallennettujen koordinaattien vuoksi. Vuonna 2015 tarkkailuohjelmaa päivitettiin ja maastoon vietiin 19 uutta uivelonpönttöä, ja samalla osa alkuperäisistä pöntöistä (22 kpl) jätettiin pois tarkkailuohjelmasta niiden vaikeasti saavutettavan sijainnin vuoksi (Ramboll Finland Oy 2015, 2016). Tarkkailuohjelmaa on päivitetty viimeksi vuonna 2017 (Ramboll Finland Oy 2015).

Seurannassa on siis ollut vuosina 2013–2014 60 pönttöä (Ramboll Finland Oy 2016) ja 2015–2018 yhteensä 57 pönttöä (Ramboll Finland Oy 2017, Eurofins Ahma Oy 2019). Kevään 2019 huoltokierroksella kohteelle 1 vietiin 2 uutta telkänpönttöä, joten vuodesta 2019 lähtien tarkistettavia pönttöjä on ollut yhteensä 59 (Eurofins Ahma Oy 2020). Keväällä 2019 ja 2022 on puhdistettu ja tarkastettu myös kaikki vanhat, Koitelaisen Natura-alueen koillisosissa sijaitsevat pönttöt, jotka vuonna 2015 jätettiin säännöllisen tarkkailun ulkopuolelle. Nämä pönttöt tarkistetaan ja puhdistetaan kolmen vuoden välein, joten seuraava puhdistus tehdään keväällä 2025.

Osa pöntöistä on ollut hyvinkin aktiivisesti käytössä, mutta osa on pysynyt vuodesta toiseen asumattomina. Asumattomien pönttöjen siirroista on keskusteltu moneen otteeseen, ja siirtoa esitettiin mm. kompensaatiohankkeen loppuraportissa vuonna 2022 (Eurofins Ahma Oy 2022). Käyttämättömäksi jääneitä pönttöjä on aiempina vuosina siirretty Luiron varressa avoimemmille paikoille ja keväällä 2022 siirrettiin sieltä kolme pönttöä kokonaan uusille paikoille sekä kohteella 3 yhtä pönttöä lähemmäs rantaa (Eurofins Ahma Oy 2024). Vuoden 2023 kevätkierroksella siirrettiin sitten loputkin kokonaan asumattomaksi jääneet pönttöt uusille paikoille (Eurofins Ahma Oy 2024).

Vuoden 2024 tarkkailussa käytiin läpi vain vuosittaiseen tarkkailuun kuuluvat 59 pönttöä. Kaikkien vanhojen ja uusien pönttöjen sijainnit, asennusvuodet ja seurantatilanne on esitetty liitteessä 1b. Pönttöjen sijainti kartalla on esitetty liitteessä 1a.

Pönttöjen käyttöastetta ja pesimämenestystä seurataan vuosittain kahdella käynnillä. Kevättalvella käydään puhdistamassa pönttöt, ja tarkastamassa edellisen kesän pesintöjen onnistuminen. Kesäkuun alussa, lintujen pesimäaikaan käydään tarkastamassa pesimälaji ja laskemassa munien lukumäärä. Vuodesta 2018 lähtien, lukuun ottamatta vuotta 2023, on myös rengastettu pöntöiltä kiinni saadut emot. Kesällä 2023 rengastuksesta oli luovuttava, koska renkaat olivat jääneet pois matkasta. Kuitenkin aiemmin rengastettujen lintujen renkaat luettiin. Tässä raportissa esitetään vuoden 2023 pesintöjen onnistuminen sekä kesän 2024 aloitetut pesinnät vuosittaisen tarkkailun pöntöissä.

1.1 Tarkkailtavat lajit

Uivelo on Euroopan ja Aasian pohjoisosien pesimälintu. Suomessa sen pesimäalue painottuu vahvasti Lappiin, mutta yksittäisiä pareja pesii etelämpänäkin, lähinnä Itä-Suomessa. Uivelon koko Suomen pesimäkannaksi on arvioitu 2000–5500 paria ja keskikannaksi 3500 (Lehikoinen ym. 2019a), ja lintuatlasaineistojen perusteella lajin kanta on vahvistunut viime vuosikymmenien aikana (Valkama ym. 2011). Tuoreimman direktiiviraportin mukaan lajin populaatiokoko ja levinneisyys ovat olleet kasvussa pitkällä aikavälillä, ja populaation koko on pysynyt vakaana lyhyellä aikavälillä Suomessa (Euroopan komissio 2020). Aineisto perustuu kansalliseen arviointiin.

Uivelo on uusimmassa uhanalaistarkastelussa luokiteltu elinvoimaiseksi (LC) lajiksi (Lehikoinen ym. 2019b). Uivelon tärkeimmät pesimäseudut sijaitsevat Lapin vähän retkeilyillä ja huonosti selvitettyillä erämaaseuduilla, mikä tuo epävarmuutta kannanarvioihin. Lajia nähdään hyvin vähän Luonnontieteellisen keskusmuseon linnustonseurannan ja Luonnonvarakeskuksen koordinoimissa valtakunnallisissa vesilintulaskennoissa, sillä laskentapaikat painottuvat muualle kuin uivelon päälevinneisyysalueelle (Laaksonen ym. 2019). Uivelon pesässä on Luonnontieteellisen Keskusmuseon pesäkorttiaineiston perusteella keskimäärin 6,77 munaa (Lehikoinen ym. 2012). Aineisto perustuu kuitenkin vain 13 pesäkortti-ilmoitukseen.

Telkkä on Suomen runsaimpia vesilintuja, ja sen levinneisyysalue kattaa koko maan. Telkän pesimäkannan on arvioitu olevan nykyään noin 110000–130000 paria (Lehikoinen ym. 2019a). Vesilintulaskentojen perusteella telkkäkanta on taantunut hieman 1990-luvulta lähtien (Laaksonen ym. 2019). Laji luokitellaan kuitenkin edelleen elinvoimaiseksi (LC). Telkällä munamäärän keskiarvo on 8,45 ja pesäkorttiaineistokin paljon laajempi kuin uivelolla (n = 2818) (Lehikoinen ym. 2012).

Molemmat lajit ovat kolopesijöitä, ja pesivät esim. palokärjen kaivamissa puunkoloissa, mutta kelpuuttavat myös ihmisen rakentamat pönttö pesäpaikoikseen. Pesäkolo voi sijaita kaukanakin vesistöstä. Uivelon munat ovat vaaleita ja hieman kellertäviä, ja haudonta-aika kestää 26–28 vuorokautta (Laaksonen 2013). Telkän munat ovat väriltään vaalean sinivihreitä, ja niiden haudonta kestää 27–35 vuorokautta (Laaksonen 2013). Pöntöissä voi usein havaita paljon suurempiakin munamääriä, sillä useampi naaras saattaa munia samaan pönttöön. Joskus samassa pöntössä voi olla sekä uivelon että telkän munia. Molemmat lajit kuuluvat Suomen kansainvälisiin vastuulajeihin. Uivelo on myös lintudirektiivin liitteen I laji (Ympäristöhallinto 2013).

Kuva 1-1. Uivelokoiras ja telkkänaaras kohteella 1.

2. AINEISTO JA MENETELMÄT

Vuonna 2024 tehtiin tarkkailuohjelman mukaisesti ja aiempien vuosien tavoin kaksi tarkkailukierrosta. Kevään huoltokierros toteutettiin moottorikelkoilla ja hiihtäen 9.-10.4.2024. Kierroksella tarkistettiin ja puhdistettiin 59 vuosittaiseen tarkkailuun kuuluvaa pönttöä. Pöntöistä, joissa oli pesitty, vaihdettiin purut ja pönttöjen kunto tarkastettiin. Samalla pääteltiin edellisen kesän (2023) pesintämenestys pönttöön jääneistä kuoriutumattomista munista. Kevätkierroksen suorittivat Eurofins Ahma Oy:n ympäristöasiantuntija (MMT) Osmo Heikkala ja Boliden Kevitsa Mining Oy:n Tuomas Hannula.

Pesintäkauden tarkastuskierros pyritään vuosittain ajoittamaan niin, että muninta olisi jo ohi ja haudontakin pitkällä, mutta poikaset eivät olisi vielä kuoriutuneet. Vuoden 2024 pesintäkauden kierros tehtiin 13.-19.6.2024. Kierroksen toteutti Osmo Heikkala, jolla on Varsinais-Suomen ELY-keskuksen myöntämä pesäpoikasten rengastuslupa. Pesäpoikasten rengastuslupa sisältää luvan poiketa rauhoitusmääräyksistä. Pönttöjen pesintätiedot, eli pesimälaji ja munamäärä, kirjattiin ylös, ja pöntöistä kiinni saadut emot rengastettiin tai kontrolloitiin. Rengastus ei sisälly tarkkailuohjelmaan, mutta siitä sovittiin erikseen suullisesti keväällä 2018, sillä sen katsottiin antavan lisäarvoa seurantaan. Kesällä 2024 rengastettiin yhdeksän uivelonaarasta ja neljältä kontrolloitiin eli luettiin aiempina vuosina asennetut renkaat. Kahta emoa ei otettu pesästä kylmän kelin

vuoksi. Telkkäemoja rengastettiin neljä, kontrolleja ei tullut yhtään. Telkkäemoista osa pakeni pöntöistä niitä lähestyttäessä.

Kuva 2-1. Telkän (vas.) ja uivelon pöntöt. Uivelon pöntössä kulkuaukko on pienempi (75 mm) kuin telkän pöntössä (115 mm), mutta pienikokoiset telkät mahtuvat siitäkin kulkemaan.

3. TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU

Liitteeseen 2 on koottu vuoden 2024 molempien tarkastuskierrosten havainnot ja huomiot sekä myös vuosien 2013–2024 pesintätiedot. Vuoden 2024 pesintöjen onnistuminen on tarkistettavissa vasta kevään 2025 huoltokierroksella. Vuodesta 2015 lähtien jokavuotisen seurannan piirissä ovat olleet samat 57 pönttöä, ja vuodesta 2019 lähtien kaksi lisää, eli yhteensä 59 pönttöä.

3.1 Vuoden 2023 pesintöjen onnistuminen

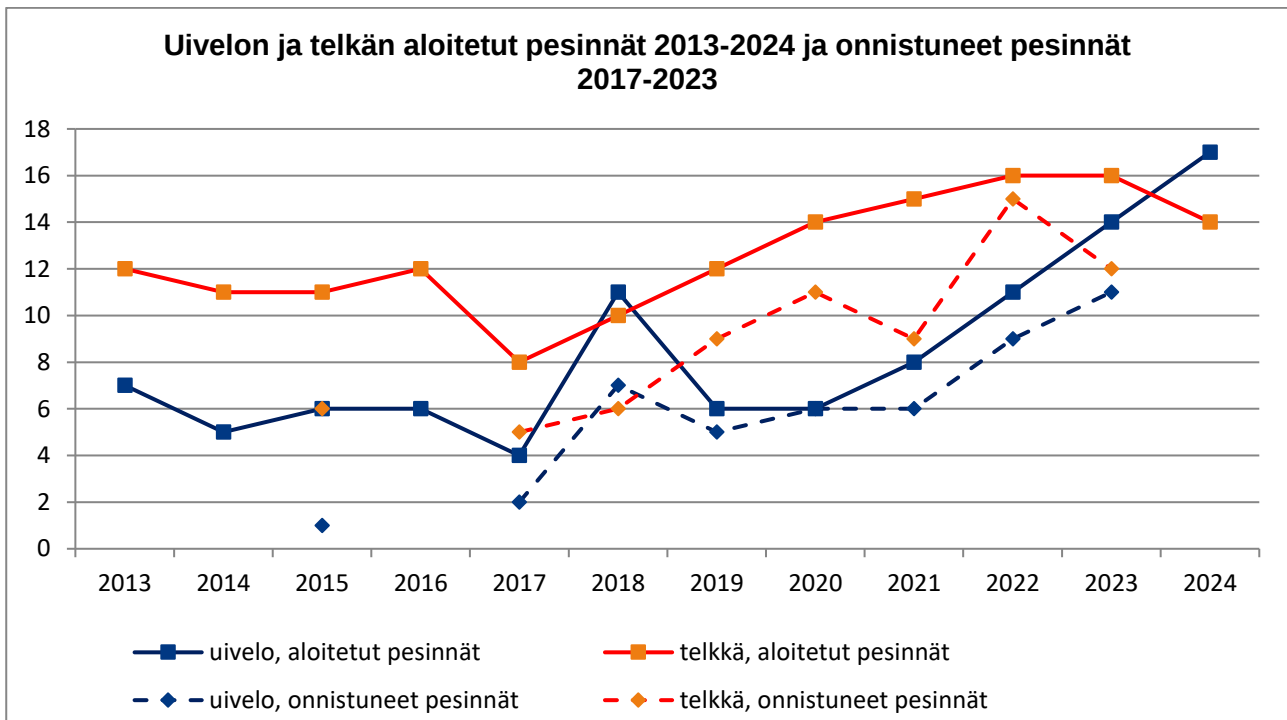
Kevään 2024 tarkkailukierroksen havaintojen perusteella vuoden 2023 aloitetuista 14 uivelon pesinnästä onnistui 11. Telkän pesiä oli kesällä 2023 yhteensä 16, joista kuoriutui 12 poikuetta, eli epäonnistuneita pesintöjä oli neljä.

Epäonnistuneet uivelon pesintäyritykset olivat kohteilla 4, 2 ja 5. Kohteella 4 on kaksi pönttöä, joista toisessa uivelo pesi onnistuneesti ja rengastettiin. Toinen pönttö oli jo kesäkiekroksella tyhjä, ja munat havaittiin kylmiksi, mutta lammessa oli uimassa kaksi naarasta. Pesintä oli ilmeisesti jo tuossa vaiheessa keskeytynyt. Varmaa syytä pesinnän keskeytymiselle on mahdotonta sanoa, mutta kahden naaraan kisailu lammella toi mieleen kilpailutilanteen. Kohteen 2 epäonnistuneessa pesinnässä munat todettiin jo kesällä hyvin peitellyiksi, mutta kylmiksi, mikä viittasi siihen, että niitä ei ollut haudottu enää pitkään aikaan. Keskeytymisen syytä voi vain arvailla, mutta yksi mahdollisuus on emon joutuminen saaliiksi ruokailureissulla. Kesällä 2024 pöntöstä rengastettiin uusi naaras. Kohteen 2 toisessa uivelon pöntössä pesintä onnistui. Kohteella 5 epäonnistuneessa pesinnässä pöntössä oli hyvin vähän untuvaa, mikä viittaa siihen, että yritys on keskeytynyt jo alkuvaiheessa. Alueella on kaksi uivelon pönttöä, joista toisessa pesintä onnistui.

Telkän epäonnistuneet pesintäyritykset sijoituivat kohteille 6,1 ja 7. Kohteella 6 pöntössä ei ollut lainkaan untuvaa, eli haudontaa ei ollut edes aloitettu. Lammessa oli kesäkierroksen aikaan kuitenkin telkkäpoikue, joka lienee lähtenyt jostain läheisestä luonnonkolosta. Läheisellä joutsenlammella oli myös neljän telkkänaaraan parvi. Joutsenlammella myös onnistui yksi pesintä seurantapöntössä. Kohteessa 7 munia oli epäonnistuneessa pesinnässä vain neljä, ja untuvaa niukasti. Muninta on ehkä jäänyt kesken, tai ainakin pesintä on keskeytynyt jo haudonnan alkuvaiheessa. Kohteella 1 molemmat epäonnistuneet pesinnät sijoituivat järven eteläpäähän. Pesissä oli useamman naaraan munat, toisessa 18 ja toisessa 16 kpl. Pesintä on voinut epäonnistua kilpailutilanteen vuoksi. Järven eteläpäässä on kolmaskin telkänpönttö, jossa oli peräti 21 munaa. Tässä pöntössä pesintä kuitenkin onnistui. Järvellä on selvästi kova kilpailutilanne telkän pesien suhteen, vaikka lähistöllä lienee melko runsaasti myös luonnonkoloja, koska rantavyöhykkeellä ja etenkin kohteen 7 rinteessä on runsaasti vanhaa puustoa. Järvellä on yhteensä 5 telkän pönttöä, mutta esimerkiksi heinäkuussa 2022 järvellä havaittiin yhdeksän telkkäpoikuetta.

3.2 Pesintätilanne 2024

Pesimäkauden 2024 tarkistuskierros ajoittui aivan haudontakauden loppupuolelle, sillä yhdestä uivelon pöntöstä oli uivelopoikue jo kuoriutunut ja lähtenyt ja yhdessä telkän pöntössä oli juuri kuoriutunut poikue. Lähes kaikki (15/17) uiveloemot olivat pöntössä, vain yksi oli ruokailemassa ja yhdestä pöntöstä poikue oli jo poistunut. Myös telkällä suurin osa (10/14) emoista tavattiin pöntöltä, mutta osa telkkäemoista pakeni pönttöä lähestyttäessä.

Kuva 3–1. Telkän ja uivelon aloitettujen pesintöjen lukumäärät vuosina 2013–2024 ja vuosien 2015 sekä 2017–2023 kuoriutuneet pesinnät. Vuosien 2013–2017 tiedot perustuvat Ramboll Finland Oy:n (2017) raporttiin. Kesän 2024 pesintöjen kuoriutumisesta saadaan tieto vasta kevään 2025 huoltokierroksella.

Kuvassa 3–1 esitetään koko seurantajakson ajalta telkän ja uivelon aloitettujen pesintöjen määrät, ja vuodesta 2017 lähtien myös kuoriutuneiden pesintöjen määrät. Vuosilta 2013–2016 kuoriutumisesta on tieto vain vuodelta 2015 (viranomaispalaverin muistio 12.4.2016), sillä vuosien 2013–2017 raporteissa on esitetty vain aloitettujen pesintöjen määrät (Ramboll Finland Oy 2016, 2017, Pirinen T., suullinen ilmoitus 2020a, 2020b).

Vuoden 2024 pesintäkauden kierroksella havaittiin yhteensä peräti seitsemäntoista uivelon munapesää (kuva 3–1, taulukko 3–1), mikä on seurantavuosien selvästi korkein määrä. Jo vuonna 2023 pesintöjen määrä nousi 14:än, mutta siihen tuli siis seuraavana vuonna vielä kolme lisää. Aiempina vuosina aloitettuja uivelon pesintöjä

on ollut neljästä yhteentoista per vuosi. Pesintöjen lukumäärä on nyt kasvanut jo neljänä vuonna peräkkäin ja noussut kuudesta seitsemääntoista. Aloitettujen pesintöjen määrä oli alhaisin (4) vuonna 2017, joka olikin koko maassa poikkeuksellisen huono lintujen pesintöjen ja poikastuoton kannalta (Piha 2018). Viime vuosien hyvän kehityksen ansiosta seurantavuosien keskimääräinen aloitettujen pesintöjen määrä nousi jo yli 8:n ja on nyt 8,42.

Telkän munapesiä havaittiin vuonna 2024 yhteensä 14, jossa palattiin kolmen runsaamman vuoden jälkeen samalle tasolle kuin 2020 (Kuva 3–1). Korkeimmat määrät (16) on laskettu vuosina 2022 ja 2023. Telkän aloitettujen pesintöjen keskiarvo vuosina 2013–2024 on 12,58. Määrä kasvoi joka vuosi vuoden 2017 aallonpohjan jälkeen aina vuoteen 2022 saakka, mutta on nyt hieman taittunut. Vuonna 2024 tarkkailupöntöissä oli telkän ja uivelon lisäksi yksi helmipöllön pesintä ja vain yksi tiaisen (laji epäselvä) pesintä. Pikkulintujen pesintöjä on usein löytynyt vielä lisää talven puhdistuskierroksella, sillä monet lajit pesivät useamman kerran vuodessa ja osa pesinnöistä alkaa siten vasta myöhemmin kesällä.

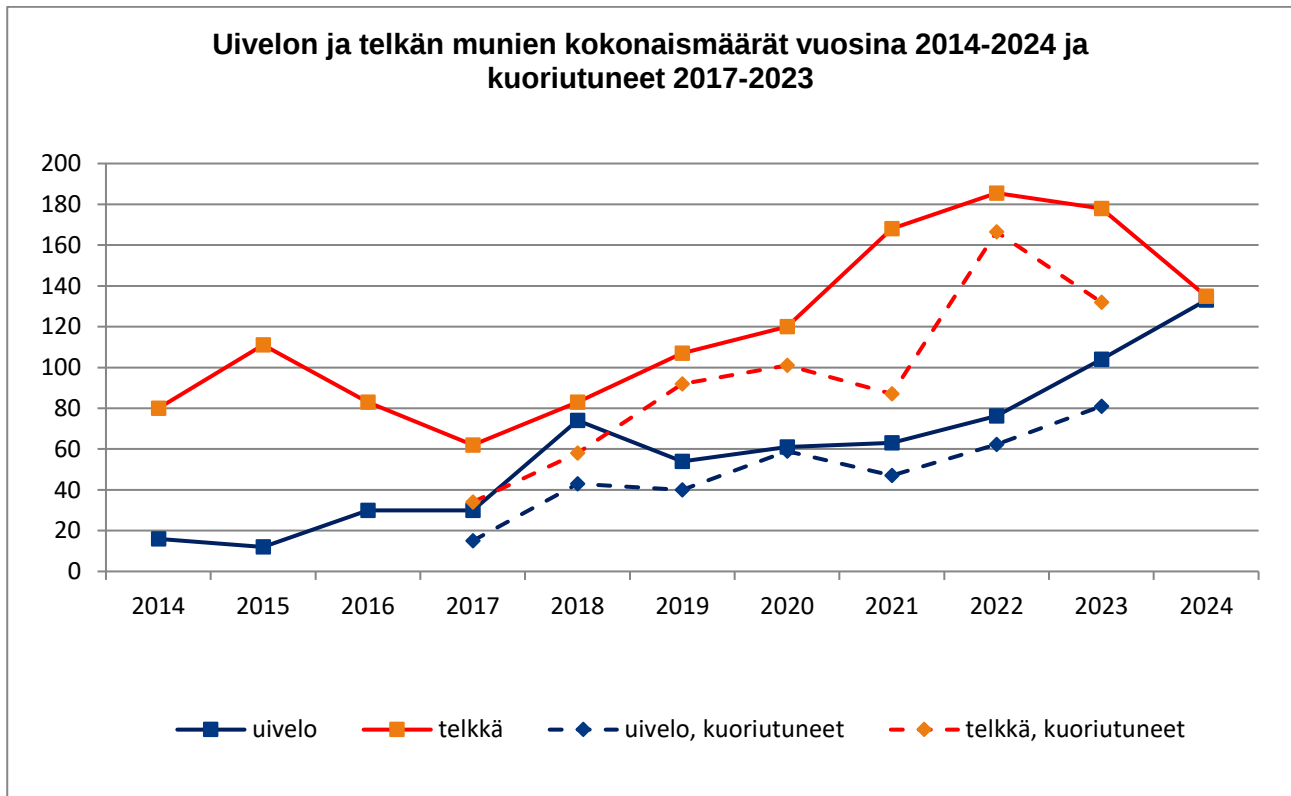
Pöntöstä kiinni saadut emot rengastettiin tai aiemmin asetetut renkaat luettiin. Uiveloemoja rengastettiin kaikkiaan yhdeksän, ja neljän emon renkaat kontrolloitiin. Kahta emoa ei otettu pöntöstä kylmän ja sateisen kelin vuoksi. Kohteilla 6 ja 8 2024 kontrolloidut emot on rengastettu samoista pöntöistä vuonna 2022 ja pesineet samoissa pöntöissä myös vuonna 2023. Kohteella 9 2024 kontrolloitu emo on rengastettu vuonna 2021 samasta pöntöstä, ja pesinyt samassa pöntössä myös ainakin 2022. Vuonna 2023 samassa pöntössä oli myös pesintä, mutta emoa ei tavattu pöntöllä. Kohteella 10 pöntöstä KO58 kesällä 2024 kontrolloitu emo on rengastettu vuonna 2021 kohteella 8 samasta pöntöstä, jossa nyt kontrolloitiin eri yksilö. Kohteelle 10 tämä emo on siirtynyt vuonna 2022, mutta pönttöön KO31, josta taas vaihtoi pönttöön KO58 jo vuonna 2023. Sama emo on siis saatu kiinni jo kolmelta eri pöntöltä, joista kauimmaisten välinen etäisyys on noin 1,03 km.

Kuva 32. Kaksi uivelonaarasta Kivisarriolammella. Kivisarriolammelle on asennettu kaksi pönttöä vuonna 2012, mutta ensimmäinen pesintä tapahtui vasta 2020.

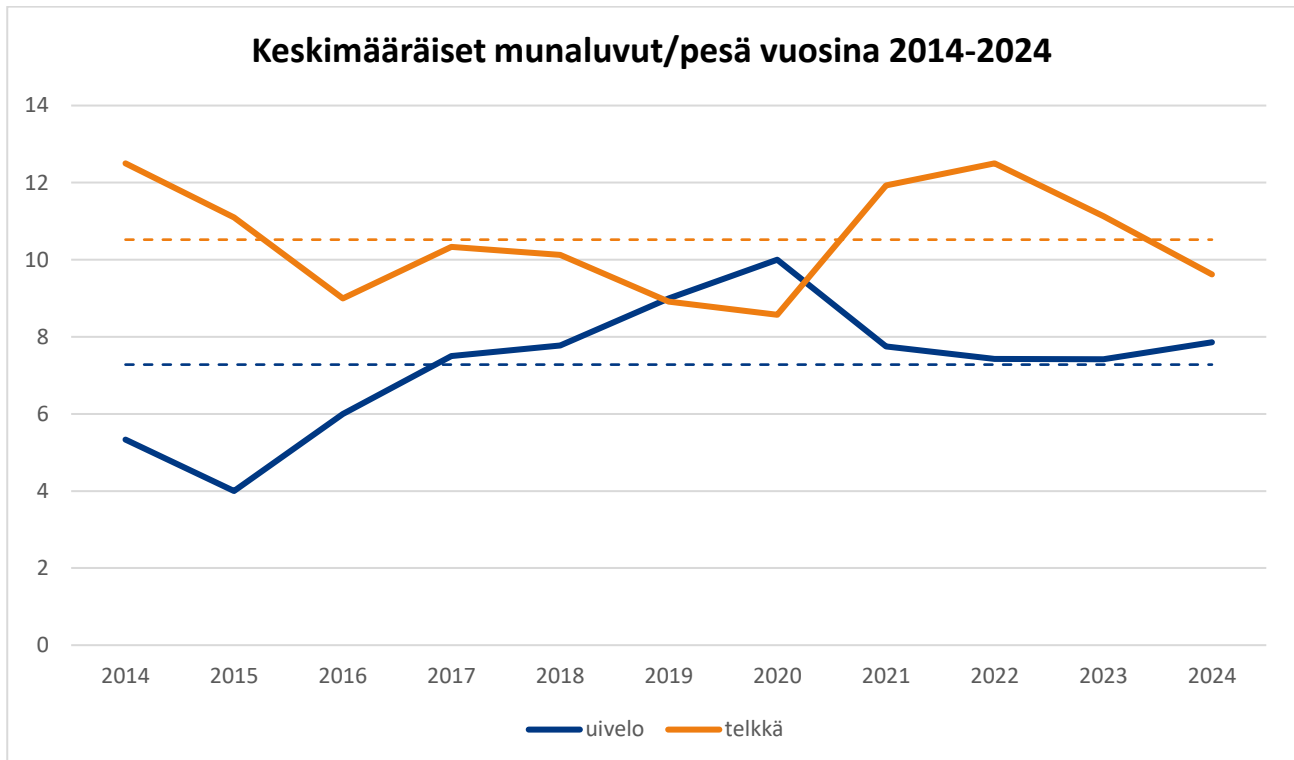
Telkkäemoja rengastettiin kaikkiaan neljä, mutta yhtään kontrollia aiemmin rengastetuista ei saatu. Viisi emoa pakeni pöntöstä ja yhtä ei otettu käsittelyyn, koska pöntön pohja vaikutti olevan osittain irti.

Vuonna 2024 uivelon munamäärä pöntöissä vaihteli kolmesta 11:een. Uivelon 17 pesinnästä 14 munamäärä pystyttiin laskemaan. Keskimääräinen munaluku oli 7,86. Havaintojen perusteella uiveloiden muninta oli valmis ja naaraat hautomassa, todennäköisesti viimeisiä päiviä, sillä yksi poikue oli jo kuoriutunutkin ja poistunut pesästä. Munalukujen perusteella kussakin pöntössä oli todennäköisesti vain yhden naaraan munat. Kohteella 10 ja kohteen 2 yhdessä pöntössä munia oli 11, ja on mahdollista, että näissä on ollut jonkin toisenkin naaraan munia joukossa. Luonnontieteellisen Keskusmuseon (LUOMUS) keräämässä pesäkorttiaineistossa suurin munamäärä on ollut 10 ja keskiarvo on ollut 6,77 (Lehikoinen ym. 2012). Uivelon osalta Luonnontieteellisen keskusmuseon pesäkorttiaineisto on varsin pieni, sillä aineistoon on ilmoitettu vain 13 uivelon pesää (Lehikoinen ym. 2012). Tämän kompensatiopönttöprojektin aineistossa on munaluvut jo yhteensä 77:sta uivelon pesästä, ja koko aineiston keskimääräinen munaluku on noin 7,60 eli selvästi korkeampi kuin pesäkorttiaineiston keskiarvo (kuva 3–4). Munaluvun laskennassa on huomioitu ainoastaan ne pesät, joissa muninnan on katsottu olevan valmis. Munalukua nostaa todennäköiset kahden naaraan munimat pesät, joita ei kuitenkaan uivelolla ole ollut kovin monta. Pesäkohtaisten munamäärien huippu (10) nähtiin vuonna 2020, jonka jälkeen on nähty pientä tasaantumista. Munamäärien taso on kuitenkin säilynyt edellä mainittua valtakunnallista keskiarvoa ylempänä jo vuodesta 2017 (kuva 3–4). Uivelon munien laskettu kokonaismäärä on luonnollisesti kasvanut pesämäärien kasvun myötä. Vuonna 2024 munien laskettu kokonaismäärä oli 110, mikä on korkein lukema koko tarkkailujakson ajalta, mutta tästäkin luvusta puuttuu kolmen pesinnän munamäärä. Arvioitu todellinen munamäärä on 133. Kuvassa 3–4 esitettyyn munien määrään laskemattomien pesien munamäärät on huomioitu kyseisen vuoden keskiarvon mukaisesti.

Kuva 3–3. Uivelon ja telkän munien kokonaismäärät vuosina 2014–2024. Vuosien 2014–2017 tiedot perustuvat Ramboll Finland Oy:n (2017) raporttiin. Vuonna 2013 munia ei ole laskettu. Lopullinen munamäärä on ollut hieman suurempi ainakin vuosina 2016–2018, sillä osassa pesiä muninta oli vielä kesken. Vuosina 2022–2024 ei kaikkien pesintöjen munamääriä saatu laskettua, mutta näiden vuosien osalta laskemattomien pesintöjen osalta munalukuna käytettiin kyseisen vuoden lajikohtaista munakeskiarvoa. Luvuissa ovat mukana myös myöhemmin tuhoutuneet pesinnät. Kesällä 2024 munittujen munien kuoriutuminen selviää kevään 2025 huoltokierroksella.

Telkän munien laskettu kokonaismäärä oli 125 ja arvioitu todellinen munamäärä 135, sillä yhdestä pesästä munia ei voitu laskea. Munamäärä oli koko tarkkailujakson neljänneksi korkein (kuva 3–3). Telkän pesien munamäärät vaihtelivat vuonna 2024 kolmen ja kahdeksantoista välillä (Taulukko 3–1). Kolmen munan pesinnät (2 kpl) ovat mahdollisesti keskeytyneet. Telkille on tavallista, että samana pönttöön voi munia useitakin naaraista, mikä selittää korkeimpia munamääriä. Vuonna 2024 useamman naaraan munia oli todennäköisesti ainakin neljässä pöntössä, joissa munia oli 14–18. Telkän osalta tarkkailuprojektin aineistossa on munaluvut jo 121 pesästä ja keskimääräinen munaluku on ollut 10,50 (kuva 3–4). Telkän osalta myös Luonnontieteellisen Keskusmuseon pesäkorttiaineisto on laaja (n = 2818) ja siinä keskimääräinen munaluku on ollut noin 8,45 (Lehikoinen ym. 2012), joten tarkkailuprojektin munamäärät ovat telkälläkin olleet selvästi keskimääräistä korkeammat.

Kuva 34. Keskimääräinen munaluku (munia/pesä) vuosittain uivelon ja telkän pesissä. Katkoviivat kuvaavat koko aineiston keskiarvoa vuosina 2014–2024. Aineistosta on jätetty pois sellaiset pesät, joissa muninta on ollut selvästi kesken tai munaluku ei ole ollut tiedossa.

Kompensaatiopönttöjen tarkkailujakson alkuvuosilta (2013–2017) kaikkien pesien osalta ei ole munalukuja tiedossa, sillä osa pesistä on jätetty olosuhteiden vuoksi kesäkierröksillä tarkistamatta, ja pesintätiedot perustuvat niiltä osin seuraavan kevään huoltokierroksen havaintoihin (Ramboll Finland Oy 2016, 2017). Vuosina 2018–2024 kaikki pöntöt on tarkistettu ja munaluvut laskettu kesäkierröksillä siltä osin, kuin se on pesintöiden onnistumista vaarantamatta ollut mahdollista. Vuosina 2022–2024 yksittäisten pesien munia ei ole laskettu olosuhteiden ollessa liian kylmät.

Pesintöiden määrä ja korkeat munamäärät antavat viitteitä hyvästä poikastuotosta myös kesällä 2024, uivelon osalta jopa poikkeuksellisen hyvästä. Korkeat munamäärät viittaavat myös hyvään ravintotilanteeseen ja lintujen elinvoimaisuuteen. Kesän 2024 olosuhteet vesilintujen pesinnöille vaikuttivat olevan Sodankylässä pääsääntöisesti hyvät, ja pesintöiden odotetaan onnistuneen varsin hyvin. Vuoden 2024 pesintöiden eteneminen kuoriutumisvaiheeseen varmistuu kevään 2025 tarkastuskierroksella, jolloin nähdään kuoriutumattomien munien määrä. Kuoriutumisen jälkeisiä tuhoja tässä seurannassa ei kuitenkaan voida havaita, sillä poikaset poistuvat pesästä jo noin vuorokauden ikäisinä. Poikasia uhkaavat pesästä lähdön jälkeen monet vaarat, ja vesilinnuilla poikasten kuolleisuus onkin tavallisesti varsin korkea.

Luonnonvarakeskuksen ja Luonnontieteellisen Keskusmuseon koordinoimien vesilintuseurantojen perusteella kaikkien tärkeimpien riistalintujen poikastuotto oli valtakunnallisesti vuonna 2024 pitkänajan keskiarvoja

alempi, johtuen pääasiassa taantuneista kannoista (Piha ym. 2024). Telkällä valtakunnallinen parimäärä on pienentynyt pitkällä aikavälillä, mutta viimeisen kymmenen vuoden aikana ei ole tapahtunut tilastollisesti merkitseviä muutoksia valtakunnallisessa parimäärässä. Telkkien määrä on kuitenkin vähentynyt etelässä ja kasvanut pohjoisessa viimeisten 10 vuoden aikana (Piha ym. 2024). Vuonna 2024 telkän valtakunnallinen poikastuotto oli pitkän ajan keskiarvojen alapuolella, mutta tuloksia ei ole eritelty Etelä- ja Pohjois-Suomen osalta (Piha ym. 2024). Uivelon osalta kannankehitystä ei ole arvioitu, koska lajin kanta keskittyy Lappiin ja sielläkin sellaisille alueille, joilta laskentatuloksia ei ole riittävästi.

Pesinnän onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä on useita, ja merkittävimpiä lienevät säätekijät ja pienpedot. Sään kylmyys, etenkin yhdistettynä ihmisen tai eläimen aiheuttamiin häiriöihin, voi aiheuttaa munien jäähtymisen ja haudonnan epäonnistumisen. Vesilintujen pöntöissä kulkuaukko on niin väljä, että jopa näättä mahtuu siitä kulkemaan, ja aiempina vuosina yksittäisissä pöntöissä on havaittakin näätien aiheuttamia tuhoja.

Kuva 3-1. Rahnikkopuljut

Taulukko 3-1. Tarkkailupönttöjen pesimälajit ja munamäärät 2017-2024 (sijainnit liitteessä 1). Kuoriutumattomat pesinnät on merkitty punaisella. Vuoden 2024 pesintöjen kuoriutuminen selviää keväällä 2025. Pöntön asennusvuosi näkyy ID:stä: KOxx = 2012; Uxx = 2015; Txx = 2019.

ID nro	Pesimälaji 2017	Munaluku 2017	Pesimälaji 2018	Munaluku 2018	Pesimälaji 2019	Munaluku 2019	Pesimälaji 2020	Munaluku 2020	Pesimälaji 2021	Munaluku 2021	Pesimälaji 2022	Munaluku 2022	Pesimälaji 2023	Munaluku 2023	Pesimälaji 2024	Munaluku 2024
KO01	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	talitiainen		-	
KO02	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		-	
KO03	-	-	-	-	uivelo	6	-	-	-	-	-	-	uivelo	8	uivelo	?
KO05	uivelo	6	uivelo	8	-	-	-	-	uivelo	7	-	-	leppälintu	7	uivelo	11
KO06	-	-	uivelo	5	uivelo	15	uivelo	16	-	-	uivelo	2	-		tiainen	
KO09	uivelo	9	uivelo	1	uivelo	11	-	-	uivelo	8	-	-	-		-	
KO10	-	-	-	-	-	-	uivelo	8	-	-	uivelo	?	uivelo	8	-	
KO11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	uivelo	7	uivelo	8	uivelo	7
KO13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	uivelo	7	uivelo	8	uivelo	9
KO14	-	-	orava?	-	västäräkki	5 poikasta	talitiainen	-	västäräkki	6	-	-	-		uivelo	8
KO17	-	-	-	-	-	-	uivelo	7	-	-	-	-	uivelo	?	uivelo	9
KO18	-	-	-	-	-	-	uivelo	8	-	-	uivelo	9	uivelo	8	uivelo	6
KO21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		-	
KO23	uivelo	6	uivelo	5	uivelo	7	uivelo	7	uivelo	8	uivelo	12	uivelo	8	uivelo	9
KO25	-	-	västäräkki	?	-	-	-	-	-	-	-	-	-		-	
KO26	-	-	-	-	-	-	tiainen	-	tiainen	5	-	-	-		-	
KO28	-	-	uivelo	13	-	-	uivelo	14	uivelo	10	uivelo	?	uivelo	9	uivelo	?
KO29	-	-	uivelo	13	-	-	-	-	uivelo	8	uivelo	10	uivelo	8	uivelo	10
KO30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		-	
KO31	uivelo	9	-	-	-	-	-	-	-	-	uivelo	2	-		uivelo	3
KO33	telkkä	9	telkkä	13	telkkä	11	telkkä	2	telkkä	15	telkkä	10	telkkä	14	telkkä	15
KO35	telkkä	10	telkkä	8	telkkä	8	telkkä	6	telkkä	7	telkkä	10	telkkä	7	telkkä	10
KO36	-	-	telkkä	7	telkkä	7	helmipöllö	4	telkkä	1	telkkä	15	telkkä	11	telkkä	7
KO37	telkkä	12	telkkä	5	telkkä	10	telkkä	11	telkkä	12	telkkä	16	telkkä	19	telkkä	14
KO38	-	-	telkkä	13	telkkä	4	telkkä	4	telkkä	18	telkkä	11	telkkä	18	telkkä	3
KO39	-	-	uivelo	3	telkkä	10	telkkä	11	telkkä	8	telkkä	9	telkkä	11	telkkä	10
KO42	-	-	telkkä	2	telkkä	9	telkkä	10+1	telkkä	13	telkkä	1	telkkä	8	telkkä	10
KO45	telkkä	?	telkkä	14	telkkä	14	telkkä	20	telkkä	15	telkkä	19	telkkä	15	telkkä	18
KO48	telkkä	14	telkkä	13	telkkä	7	telkkä	7	telkkä	8	telkkä	12	telkkä	3	-	
KO50	telkkä, kuollut	-(10)	telkkä	8	telkkä	9	telkkä	10	telkkä	20	telkkä	13	telkkä	8	telkkä	6
KO52	-	-	-	-	-	-	-	-	uivelo	8	uivelo	?	uivelo	8	uivelo	?
KO53	-	-	uivelo	7	uivelo	5	-	-	-	-	-	-	-		-	
KO54	-	-	uivelo	6	-	-	-	-	uivelo	7	-	-	uivelo	6	uivelo	8
KO57	-	-	-	-	uivelo	10	-	-	-	-	-	-	talitiainen	?	uivelo	7
KO58	-	-	uivelo	6	-	-	-	-	uivelo	6	-	-	uivelo	8	uivelo	7

Uivelon- ja telkänpönttöjen seuranta 2024

ID nro	Pesimälaji 2017	Munaluku 2017	Pesimälaji 2018	Munaluku 2018	Pesimälaji 2019	Munaluku 2019	Pesimälaji 2020	Munaluku 2020	Pesimälaji 2021	Munaluku 2021	Pesimälaji 2022	Munaluku 2022	Pesimälaji 2023	Munaluku 2023	Pesimälaji 2024	Munaluku 2024
KO59	västäräkki	4	-	-	västäräkki	6	-	-	-	-	-	-	uivelo	6	uivelo	11
KO61	telkkä	?	telkkä	?	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KO62	-	-	-	-	leppälintu	5	-	-	-	-	-	-	västäräkki	-	-	-
U1	-	-	-	-	talitiainen	7 poikasta	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
U2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
U3	tiaislaji	8	-	-	-	-	talitiainen	-	-	-	-	-	telkkä	6	telkkä	8
U4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	talitiainen	-	-	-
U5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	leppälintu	-	-	-
U6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	helmipöllö	2	helmipöllö	?
U7	-	-	tiainen	?	-	-	telkkä	6	-	-	uivelo	5	-	-	-	-
U8	-	-	lapintiaainen	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
U9	telkkä	7	-	-	-	-	talitiainen	-	talitiainen	9	telkkä	-	telkkä	8	telkkä	3
U10	-	-	-	-	-	-	talitiainen	-	-	-	-	-	leppälintu	-	-	-
U11	-	-	-	-	-	-	leppälintu	-	-	-	-	-	varpuslintu	-	-	-
U12	-	-	varpuslintu	?	-	-	-	-	-	-	-	-	helmipöllö	3	-	-
U13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
U14	-	-	uivelo	7	-	-	telkkä	10	telkkä	11	telkkä	15	telkkä	9	telkkä	?
U15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
U16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	uivelo	4	uivelo	5
U17	-	-	-	-	-	-	telkkä	7	telkkä	11	telkkä	12	telkkä	4	-	-
U18	-	-	leppälintu	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
U19	-	-	varpuslintu	?	telkkä	7	telkkä	5	telkkä	6	telkkä	6	-	-	-	-
T20	Pöntöt asennettu keväällä 2019				-	-	telkkä	11	-	-	telkkä	11	telkkä	16	telkkä	7
T21					telkkä	11	-	-	telkkä	16	telkkä	14	telkkä	21	telkkä	14

4. YHTEENVETO

Boliden Kevitsa Mining Oy on asennuttanut tarkkailuohjelmansa mukaisesti vesilintujen (telkkä ja uivelo) pönttöjä Koitelaisen Natura-alueelle ja muualle Kevitsan kaivoksen lähialueelle. Näitä pönttöjä seurataan vuosittain kahdella tarkastuskierroksella. Vuoden 2024 kevätkierroksella tarkastettiin pönttöjen kunto ja huollettiin ne, sekä tarkastettiin edellisen kesän (2023) pesintöjen onnistuminen. Kesän kierroksella tarkastettiin pesimälaji ja laskettiin munat.

Vuonna 2024 aloitettuja telkän pesintöjä oli 14 ja uivelon pesintöjä 17. Telkän munien laskettu kokonaismäärä vuonna 2024 oli 125 ja uivelon 110. Munaluvuista puuttuu yksi telkän ja kolme uivelon pesintää, joiden munalukua ei voitu laskea vaarantamatta pesinnän onnistumista. Lisäksi pöntöissä oli yksi helmipöllön ja yksi tiaisien pesä. Uivelon osalta aloitettujen pesintöjen määrä sekä munien kokonaismäärä olivat seurantajakson korkeimmat. Telkällä pesintöjen määrä ja munien kokonaismäärä olivat seurantavuosien neljänneksi korkeimmat. Vuoden 2024 pesissä keskimääräinen munaluku (munia/pesä) oli uivelolla seurantavuosien toiseksi korkein (korkein 2020). Telkällä taas keskimääräinen munaluku oli keskimääräistä matalampi, ollen vasta 8. korkein. Haudonnan onnistuminen varmistuu kevään 2025 huoltokierroksella.

Kuva 4-1. Rahnikkopuljut.

VIITTEET

- Eurofins Ahma Oy (2019). Uivelon- ja telkänpönttöjen seuranta 2018. Boliden Kevitsa Mining Oy. Raportti, 9 s. + liitteet.
- Eurofins Ahma Oy (2020). Uivelon- ja telkänpönttöjen seuranta 2019. Boliden Kevitsa Mining Oy. Raportti, 11s. + liitteet.
- Eurofins Ahma Oy (2022). Uivelon- ja telkänpönttöjen seuranta 2012-2022. Boliden Kevitsa Mining Oy. Raportti, 10 s. + liitteet.
- Eurofins Ahma Oy (2024). Uivelon- ja telkänpönttöjen seuranta 2023. Boliden Kevitsa Mining Oy. Raportti, 11s. + liitteet.
- Euroopan komissio (2020). Birds directive reporting. [Viitattu:15.1.2025]. Saatavissa: <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12/>.
- Laaksonen, T., Lehtikoinen, A., Pöysä, H., Sirkiä, P. & Ikonen, K. (2019). Sisävesien vesilintujen kannanvaihtelut 1986-2018. Linnut-vuosikirja 2018: 46-55.
- Laaksonen, J. (2013). Pihan linnut ja pöntöt – eloa pihapiiriin. Paasilinna. 223 s.
- Lehtikoinen, A., Below, A., Jukarainen, A., Laaksonen, T., Lehtiniemi, T., Mikkola-Roos, M., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rusanen, P., Sirkiä, P., Tiainen, J. & Valkama, J. (2019a). Suomen lintujen pesimäkantojen koot. Linnut-vuosikirja 2018: 38–45.
- Lehtikoinen, A., Jukarainen, A., Mikkola-Roos, M., Below, A., Lehtiniemi, T., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rintala, J., Rusanen, P., Sirkiä, P., Tiainen, J. & Valkama, J. (2019b). Linnut. Teoksessa: Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) (2019). Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. s.560–570.
- Lehtikoinen, A., Honkala, J & Piirainen E. (2012). Kuinka monta munaa on linnun pesässä – Suomessa pesivien lintujen munaluku seuranta-aineistojen perusteella. Linnut-vuosikirja 2011: 144-150.
- Piha, M. (2018). Sisämaan seurantapyynti 1986-2017: varpuslintujen kannankehitys, poikastuotto ja elossasäilyvyys. Linnut-vuosikirja 2017:48-55.
- Piha, M., Lindén, A., Lehtikoinen, A., Rajala, T. & Seimola, T. (2024). Vesilintuseurannan tulokset 2024. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 63/2024. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 20 s.
- Pöyry Finland Oy (2012). Maakotkan ja uivelon tekopesien sijoittaminen Koitelaisenkairan alueelle. FQM Kevitsa Mining Oy. Loppuraportti, 3 s.
- Ramboll Finland Oy (2017). Uivelon ja telkänpönttöjen pesimäaikainen tarkkailu 2013-2017. Boliden Kevitsa Mining Oy. Raportti, 9 s.
- Ramboll Finland Oy (2016). Uivelon- ja telkänpönttöjen pesimäaikainen tarkkailu 2013-2015. FQM Kevitsa Mining Oy. Raportti, 6 s. + liitteet.
- Ramboll Finland Oy (2015). Kevitsan kaivoksen tuotantovaiheen tarkkailuohjelma. 5.5.2015. Täydennetty 2.10.2015. Päivitetty 20.6.2017. Boliden Kevitsa Mining Oy. Raportti, 57s.
- Valkama, Jari, Vepsäläinen, Ville & Lehtikoinen, Aleksi 2011: Suomen III Lintuatlas. Luonnontieteellinen keskusmuseo ja ympäristöministeriö. [Viitattu: 15.1.2025]. Saatavissa: <http://atlas3.lintuatlas.fi/tulokset/laji/uivelo>.
- Ympäristöhallinto (2013). Luonto- ja lintudirektiivien lajit. [Viitattu: 15.1.2025] Saatavissa: https://www.ymparisto.fi/fi-fi/luonto/lajit/luonto_ja_lintudirektiivien_lajit.

Suulliset ilmoitukset:

- Pirinen, T. (2020a). Puhelinkeskustelu 21.4.2020. Varmistus Rambollin raporteissa tarkoitettuun pesintöjen määrään.

Pirinen, T. (2020b). Puhelinkeskustelut 12. ja 20.11.2020. Selvittelyt huoltokierrosten havainnoista koskien edellisen kesän epäonnistuneita pesintöjä vuosina 2014-2017.